

RBB

RADIO BULLETIN

maandblad voor
toegepaste elektronica
jrg. 46 • nr. 8 • augustus 1977
ned. f 2,90 – België F 48

werken met de microprocessor

melodiant

raster VFO

stereocoder

8

1977

D. M. de Boer

De Melodiant

De Melodiant draait op een door u gegeven commando een complete melodie af, van maximaal 256 tonen. Het display laat hierbij zien welke noot ten gehore wordt gebracht. Hierdoor is de Melodiant een zeer veelzijdig instrument. Zo kan men b.v. samen met de Melodiant duetjes spelen, door van te voren één van beide stemmen in te typen. Het voordeel boven een bandrecorder is, dat de melodie in elk gewenst tempo kan worden gespeeld, wat bij het instuderen gemakkelijk kan zijn. Wat dacht u van de Melodiant als muzikleraar? Op het display verschijnt een noot, de leerling moet nu proberen deze noot te zingen of te fluiten. Later kan dan ter controle de luidspreker aangezet worden. Ook zal de Melodiant feilloos de moeilijkste ritmes voorspelen, naar behoefte langzaam of snel.

Maar hiermee zijn de mogelijkheden nog niet uitgeput. We kunnen de Melodiant zo snel laten spelen, dat de tonen afzonderlijk niet meer herkenbaar zijn. Hierdoor kunnen de meest vreemde geluidseffecten ontstaan.

De flow chart en het programma

Bij de bespreking van de Melodiant maken we steeds gebruik van een flow chart en een programma. De flow chart geeft alle acties die de microprocessor moet verrichten overzichtelijk weer.

In het programma kunnen we daarentegen duidelijk zien welke instructie op welk adres staat. Bovendien hebben sommige geheugenplaatsen een naam gekregen, omdat wij een naam makkelijker kunnen onthouden dan een adres. In het programma (zie lijst 1) treffen wij zes kolommen aan. De eerste kolom geeft het adres. De tweede kolom geeft de inhoud op die betreffende geheugenplaats. Voor het programmeren hebben we in principe genoeg aan deze twee kolommen. Als we het programma echter willen volgen en begrijpen

hebben we de andere kolommen ook nodig. In de derde kolom staat de naam die een geheugenplaats kan hebben, deze naam wordt ook wel 'label' genoemd. (De meeste adressen zijn naamloos.) De vierde kolom geeft in afgekorte vorm de instructie die door de microprocessor moet worden uitgevoerd, terwijl daarachter in de vijfde kolom (cursief) staat welke adresseertechniek is gebruikt. Een verklaring van de afkortingen en adresseertechnieken vindt u in de algemene beschouwing van de KIM 1. Onder de cursief gedrukte tekst staat steeds de naam (of het adres) van een geheugen waar de operand in staat. Alleen bij de immediate addressing staat hier de operand zelf. Het S-teken geeft hierbij aan dat het getal hexa-decimaal geschreven is.

De laatste kolom geeft een toelichting op de diverse programmastappen. Deze kolom geeft ook een verbinding met de flow chart, omdat in de flow chart ongeveer dezelfde uitdrukkingen gebruikt worden. De flow chart geeft zoals gezegd een overzicht van de volgorde waarin verschillende programmadelen worden doorlopen (afb. 4). Boven elk blok is steeds een adres met daarbij eventueel een naam van dat adres gegeven. Dit adres geeft weer aan op welk stuk programma het betreffende blok betrekking heeft. Op deze manier is altijd makkelijk elk stuk programma terug te vinden.

De werking

De KIM 1 is zo geprogrammeerd dat hij op de als uitgang geprogrammeerde aansluiting PAØ een pulssignaal van de juiste frequentie genereert. Bij elke voort te brengen toon moet het programma de frequentie op deze uitgang de juiste waarde geven, hij moet de toon de juiste lengte geven, en tenslotte moet de naam van de noot op het display worden gezet. Nu kan de microprocessor ontzettend veel, maar hij kan niet meer dan één ding tegelijk. We gaan daarom als volgt te werk: Allereerst zorgt een klein stukje programma ervoor dat één van de zes displays het goede symbool weergeeft. Steeds als dit stukje programma wordt

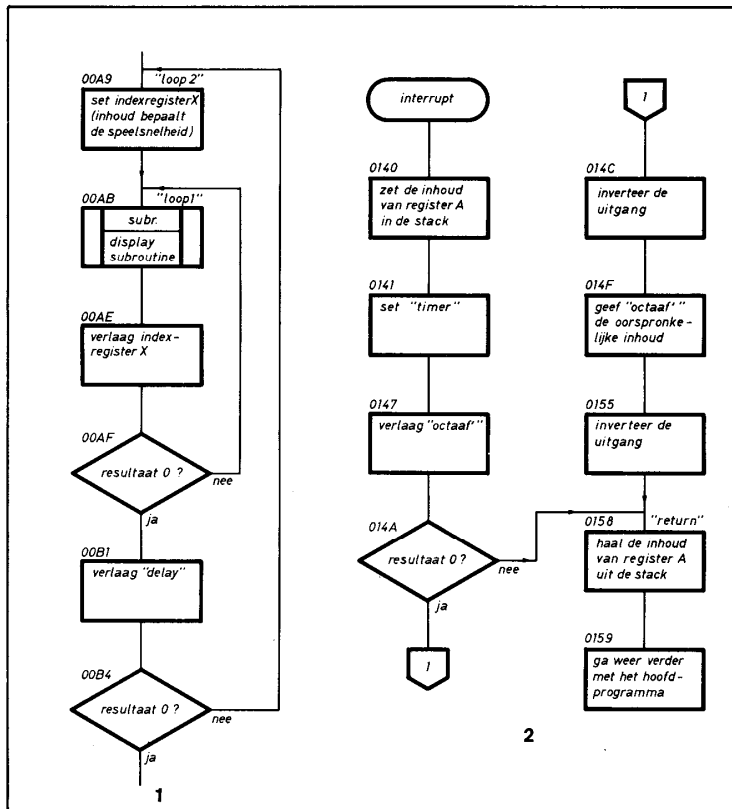
doorlopen licht het volgende display op. (Het display wordt gemultiplext.) De tijd die de microprocessor nodig heeft om dit stukje programma te doorlopen (ruim 1 ms) wordt nu gebruikt als tijdseenheid voor de lengte van de te spelen toon. Deze display subroutine wordt, om een behoorlijke tijdsduur te kunnen krijgen, een aantal malen doorlopen.

Dit wordt bereikt door een bepaald getal in het indexregister te zetten (afb. 1). Vervolgens wordt na het doorlopen van de displayroutine het indexregister met één verminderd. Zolang het resultaat hiervan geen '0' is, wordt steeds teruggesprongen naar de display subroutine. Op deze manier kan de display subroutine, afhankelijk van de begininhoud van het indexregister X, 1 tot 256 x worden doorlopen, zodat een tijd kan worden bereikt van ongeveer 1 tot 256 ms. Omdat deze tijd nog veel te kort is wordt het hele proces nog een keer herhaald. Nu echter niet met behulp van het indexregister X, maar met een geheugenplaats in het externe geheugen. Deze geheugenplaats noemen we 'delay' (adres 0111). We kunnen nu de eerste loop weer 1 tot 256 x doorlopen en de lengte van de noot is nu met 2 loops te regelen van ongeveer 1 ms tot ruim 1 minuut. De geheugenplaats 'delay' wordt steeds door het programma gevuld met de gewenste lengte van de noot. Door de begininhoud van het indexregister X te wijzigen (op adres 00AA) kan de speelsnelheid worden geregeld.

Het stukje programma wat bij deze loops hoort staat op de adressen 00A9 tot en met 00B5. Voor de duidelijkheid zijn deze adressen ook getekend in de flow-chart van afb. 1.

Het maken van een toon

We hebben nu gezien hoe het programma zorgt dat de toon de juiste lengte krijgt. Dat is echter niet genoeg. We moeten nl. ook nog een toon van de juiste frequentie maken. Het principe is heel eenvoudig. Voor elke noot is de trillingstijd $T (=1/f)$ uitgerekend. Steeds als deze tijd verstrek is, wordt de uitgang van de Melodiant even '1' gemaakt. Op deze manier ontstaat een pulsspanning van de juiste frequentie op de uitgang. Er is echter 'n probleem. Gedurende de tijd dat de toon moet klinken is het programma druk met het displayen van de naam van de noot en met het bepalen van de juiste lengte van de noot. Daarom wordt het maken van de toon 'uitbesteed'.

De KIM 1 heeft nl. een interval timer. Deze timer kan door het programma met een bepaalde waarde worden geladen. De timer werkt vanaf dat moment geheel onafhankelijk van het programma. Na het verstrijken van de geprogrammeerde tijd (in dit geval de trillingstijd T van de betreffende noot) wordt een 'interrupt request' gegenereerd. Dat wil zeggen, dat het lopende programma even onderbroken wordt en dat een tweede programma automatisch wordt gestart.

Dit tweede programma heeft een looptijd van ongeveer 50 μs . De flow-chart is getekend in afb. 2 terwijl het interrupt programma in lijst 2 is gegeven. Ook in afb. 2 zijn weer de programma-adressen bij getekend, zodat de lezer het programma gemakkelijk kan volgen. Het interrupt programma begint met het wegzetten van de inhoud van register A. Wanneer het hoofdprogramma weer gestart wordt moeten immers alle registers weer in hun oorspronkelijke staat worden gezet. Vervolgens wordt de timer weer gestart, zodat een trillingstijd T later opnieuw een interrupt kan ontstaan. Wat nog niet ter sprake

1. De flow chart van wachtcyclus 2. Dit gedeelte zorgt voor de lengte van de gespeelde noot.

2. De flow chart van het interrupt-programma. Dit programma werkt geheel onafhankelijk van het hoofd-programma.

is gekomen, is de manier waarop de tonen van lagere octaven gegenereerd worden. We gaan altijd uit van de trillingstijden van het hoogste octaaf. Lagere octaven worden dan gemaakt door die hoogste toon 2, 4 of 8 keer te delen. Hoeveel maal de frequentie gedeeld moet worden staat in het geheugen "octaaf" (adres 0114). Afhankelijk van de inhoud van dit geheugen wordt op de output, elke keer dat het interrupt programma wordt doorlopen, een puls gezet ("octaaf" = 1), of gebeurt dit slechts één op de 2, 4 of 8 keer ("octaaf" = 2, 4 of 8).

Als we even terug gaan naar afb. 2, dan

zien we dat "octaaf" verminderd wordt met 1 (adres 0147). Alleen als het resultaat hiervan '0' is, wordt de output geïnverteerd, "octaaf" wordt weer gevuld met de oorspronkelijke inhoud en de output wordt weer geïnverteerd. Op deze wijze ontstaat eens in de 1, 2, 4 of 8 perioden tijdens een puls van 12 µs aan de uitgang. Wanneer dit gebeurt is wordt de inhoud van register A weer teruggezet, zodat het hoofdprogramma weer gewoon vervolgd kan worden. De laatste opdracht 'return from Interrupt' zorgt ervoor dat het hoofdprogramma weer wordt vervolgd alsof er niets aan de hand is geweest.

Hoe de muziek in het geheugen staat

We hebben nu gezien hoe onze computer de lengte en de frequentie van de toon bepaalt. Het programma doet dit echter niet op eigen houtje. Hij kijkt steeds in een speciaal hiervoor gereserveerd stuk geheugen welke noot gespeeld moet worden en hoe lang. Dit stuk geheugen loopt vanaf adres 0200 tot en met 03FF.

De totale ruimte voor de melodie is dus 512 bytes. Elke toon neemt 2 bytes in beslag, zodat 256 tonen (of rusten) geprogrammeerd kunnen worden. De code is nu als volgt gekozen: Het eerste byte codeert de toonhoogte, het tweede byte de toonlengte. Voor de toonhoogte is met de code uitgegaan van de 'gewone' toonladder van C.

```
rust - 0 stop - 8
C - 1 Cis - 9
D - 2 Dis - A
E - 3 Eis - B
F - 4 Fis - C
G - 5 Gis - D
A - 6 Ais - E
B - 7 Bis - F
```

Voor de verhogingen wordt bij de code van de betreffende noot 8 opgeteld (hexa-decimaal). Dit heeft verschillende voordelen. Allereerst is het bij het intypen van de muziek gemakkelijk omdat nu de verhogingen steeds 2 knopjes hoger liggen dan de oorspronkelijke noot. We willen b.v. een Fis intypen. Mensen die een beetje in de muziek zitten weten dat de F de 4e noot uit de toonladder is, de Fis ligt nu 2 knopjes hoger. In het begin is het even wennen, maar het coderen van een melodie gaat na verloop van tijd steeds sneller. We hebben nu van het eerste byte alleen de eenheden gebruikt voor het coderen van de noot in het hoogste octaaf. Al eerder hebben we vermeld dat de lagere octaven worden verkregen door deling. Hoe-

veel maal gedeeld moet worden kunnen we nu aangeven op de 16-tallen van het eerste byte (16-tallen omdat we werken in het 16-tallig stelsel). De octaven geven we dus aan met een 1 voor het hoogste octaaf, en 2, 4 of 8 voor lagere octaven. Een E in het laagste octaaf wordt dus: 83, een F in het op één na hoogste octaaf wordt 24, een G in het hoogste octaaf wordt 15.

Er worden verder nog 2 belangrijke codes gebruikt, nl. 0 geeft een rust. Hierbij wordt de lengte van de rust op dezelfde manier bepaald als bij een noot. De code 8 is een stopteken, en moet aan het einde van de melodie staan.

De lengte van de noot staat in het 2e byte. Hier kunnen we waarden invullen van 01 tot FF. Het is heel eenvoudig om de lengte te coderen. Stel dat de snelste noot is een 1/32 noot (3 vlaggetjes aan de stok). Deze noot geven we de waarde 01. Een 1/16 noot wordt nu 02, 1/8 noot wordt 04, 1/4 noot wordt 08, 1/2 noot wordt 10 (hexa-decimaal is 08 de helft van 10!!!) en een hele noot wordt 20. Ook ingewikkelde ritmes met triolen zijn te programmeren door elke maat in een voldoende aantal stukjes te hakken. We leggen er nog even de nadruk op, dat deze geheugenruimte (0200-03FF) géén deel uitmaakt van het programma. Dit stuk geheugen moet worden beschouwd als de 'bladmuziek' waar vanaf de computer speelt.

Het decoderen van de muziek

Alvorens een noot ten gehore kan worden gebracht moeten de codes door de computer worden vertaald. De verschillende grootheden van een bepaalde noot worden steeds op een paar vaste geheugenplaatsen gezet nl.:

naam	adres
T	0110
delay	0111
octaaf	0112
octaaf	0114
display	011C
hoogte	0120
toon	0122
i	0123
s	0124

In 'T' komt uiteindelijk de trillingstijd te staan, in 'delay' de lengte van de noot, in "octaaf" en "octaaf" het aantal delingen. Hierbij wordt "octaaf" tijdens het programma steeds met 1 verminderd tot 0, "octaaf" blijft zijn waarde houden.

In 'display' komt tijdens het ten gehore brengen van een melodie de waarde

1C te staan. Met dit getal wordt een reeks geheugenplaatsen aangeduid waarin reeds in gecodeerde vorm de te displayen grootheden staan. Twee van die geheugenplaatsen krijgen tijdens de muziek steeds een andere waarde.

Dit zijn de geheugenplaatsen 'hoogte' en 'toon' waarin resp. de displaycode voor het octaaf staat en de displaycode voor de toon. De flow-chart uit afb. 4 laat het hele hoofdprogramma zien.

Het laatste stuk hiervan (vanaf adres 00A9) is het eigenlijke muziekprogramma en werd al behandeld bij 'de werking'. Het decodeer-gedeelte begint op adres 0042. Aan de hand van de flow-chart (afb. 4) zullen we de verschillende handelingen doornemen.

Het eerste wat het programma doet is het zetten van de interruptflag. Dit houdt in, dat interrupts vanaf nu genegeerd worden. Er zullen ook geen pulsen meer op de uitgang komen (de pulsen werden gegenereerd door het interruptprogramma). De vorige toon wordt dus als het ware uitgezet. Vervolgens wordt het eerste byte van de nieuwe toon in register A gezet. Indexregister Y houdt bij welke toon aan de beurt is. Er is hier gebruik gemaakt van de indirect indexed addressing, dit wil zeggen dat het 2e byte van de instructie (adres 0044) een adres op pagina 00 geeft (00EA). De inhoud van dit adres wordt opgeteld bij de inhoud van het indexregister Y. Het resultaat van deze optelling is het uiteindelijke adres op een pagina die in dit geval op adres 00EB staat. In ons geval komt het hier op neer: Het indexregister Y geeft het adres op pagina 02 (de inhoud van 00EA is 00, de inhoud van 00EB is 02). Na elke cyclus wordt het indexregister Y verhoogd, zodat steeds de goede toon wordt opgehaald. Wanneer de toonhoogtecode in register A staat wordt de 'AND' bewerking uitgevoerd met het binaire getal 00001111. Dit houdt in, dat na deze bewerking de 16-tallen 0 zijn gemaakt en dat alleen de eenheden over zijn gebleven. De code die het octaaf aangeeft is dus verdwenen. (Een 0 in een en-poort geeft altijd een 0 aan de uitgang.) Vervolgens wordt de overgebleven code vergeleken met 08. Wanneer het overgebleven getal inderdaad 8 was (stopcode) zal het Z-bit in het statusregister '1' worden en zal naar de 'ready' cyclus worden gesprongen. Wanneer er geen stopcode stond gaan we gewoon door en wordt de code van de noot in ge-

heugen T (adres 0110) gezet. Later wordt deze code dan vertaald in een trillingstijd. Vervolgens wordt er weer een AND-bewerking uitgevoerd, nu met 00000111 (binair). Het gevolg hiervan is dat ook de informatie weg is, die aangeeft of de noot al dan niet verhoogd was. De overblijvende code kan nu van 0 tot 7 lopen en staat voor de letters C t/m B. Met deze code gaan we de betreffende letter op het display zetten. De displayroutine kijkt voor het displayen van deze letter naar geheugenplaats 'toon'. Om een bepaalde letter op het display te krijgen moeten we de goede code op deze geheugenplaats zetten. De code voor 'C' is b.v. 39. We moeten dus de codes 0 t/m 7 omzetten in voor het display begrijpelijke codes. Hiervoor hebben we in het computergeheugen een tabel gemaakt waarin deze codes staan. De tabel loopt van adres 012F tot en met adres 0136 (zie lijst 3). Hoe krijgen we nu de goede code?

Wel, hiertoe maken we gebruik van de indexed addressing. Allereerst zetten we de code die in register A staat in het indexregister X (adres 0051, zie het programma). Op adres 0052 wordt nu de inhoud van een geheugenplaats in register A gezet. Het adres van deze geheugenplaats is de som van de inhoud van het indexregister X en 012F. Op de geadresseerde geheugenplaats staat nu dus de gewenste code. Deze code wordt eerst in register A gezet (adres 0052), en vervolgens in de eindbestemming 'toon' (adres 0122). Als voorbeeld zullen we als noot de Dis nemen in het laagste octaaf. De code in het geheugen is: 8A. Op adres 0046 (afb. 4 en lijst 1) wordt de 'AND'-bewerking uitgevoerd. Na deze bewerking is de overgebleven code 0A, deze code wordt in 'T' gezet (adres 004C). Nu wordt voor de tweede maal de AND-bewerking uitgevoerd, en er wordt weer een bit '0' gemaakt. Van 0A blijft nu slechts 02 over. Deze 02 is de code voor 'D'. Op adres 0051 wordt deze 02 in het indexregister X gezet. Op adres 0052 wordt de inhoud van adres 02 + 012F = 0131 via register A op geheugenplaats 'toon' gezet, met het gevolg dat een 'D' op het display verschijnt. Het achtervoegsel 'is' wordt door het hierop volgende stukje programma verzorgd. Allereerst wordt er '00' gezet op de geheugenplaatsen 'i' en 's'. Deze geheugenplaatsen worden door de displayroutine gebruikt voor het 4e en 5e display.

Op deze displays moeten bij halve tonen de letters 'is' verschijnen. Door een '0' in deze geheugens te zetten wordt het display gedoofd. We gaan er dus aanvankelijk van uit dat we met een hele noot te maken hebben. Op adres 0061 wordt de code (in ons voorbeeld 0A) die in 'T' stond weer in register A gezet. Opnieuw wordt de AND-bewerking uitgevoerd, nu worden alle bits op een na '0' gemaakt. Het ene bit dat overblijft is '1' bij een verhoogde toon, en '0' bij een niet-verhoogde toon. In afb. 4 (adres 006A) zien we dat indien er sprake is van een verhoogde toon op de adressen 0123 en 0124 de code gezet wordt voor resp. de i en de s. Indien er geen verhoging was wordt dit stuk overgeslagen, zodat de betreffende displays donker blijven. De benodigde codes voor het displayen van de noot zijn nu verzorgd.

Vervolgens gaan we de code voor het octaaf decoderen. Eerst wordt weer de complete code uit het geheugen gehaald (adres 0076). Via een AND-bewerking worden nu de eenheden afgevoerd (deze AND-bewerking wordt ook wel 'maskeren' genoemd). Van een code 8A zou nu dus 80 overblijven. Vervolgens schuiven we 4 x naar rechts waardoor 16-tallen op de plaats van de eenheden komen te staan (80 wordt nu dus 08). De overgebleven code wordt opgeslagen in "octaaf" en "octaaf". Vervolgens wordt ook nu weer in een tabel opgezocht welke displaycode gebruikt moet worden. Deze tabel staat in het geheugen op de adressen 0137 tot en met 013F. De displaycode wordt weggezet op adres 0120 ('hoogte') en de displayroutine zorgt dat op het eerste display een aanduiding van het octaaf komt. We zijn inmiddels op adres 008D. Hier wordt het indexregister Y opgehoogd, zodat we nu het 2e byte van de geprogrammeerde noot zien. Ook deze code wordt naar binnen gehaald en op geheugenplaats 'delay' gezet. Deze code hoeft verder niet gedecodeerd te worden. We moeten nog wel de code die nu in 'T' staat (een getal tussen 00 en 0F) omzetten in een trillingstijd. Ook dit gebeurt weer m.b.v. een tabel. De tabel staat op de adressen 0100 t/m 010F (lijst 3) en het decoderen gebeurt op de nu wel bekende manier. De getallen in de tabel zijn hexa-decimaal en geven een trillingstijd als veelvoud van 8 µs. De timer van de KIM 1 is nl. door het programma afgesteld op een teltijd van 8 µs. Op adres 009E wordt tenslotte gekeken of we te doen hebben

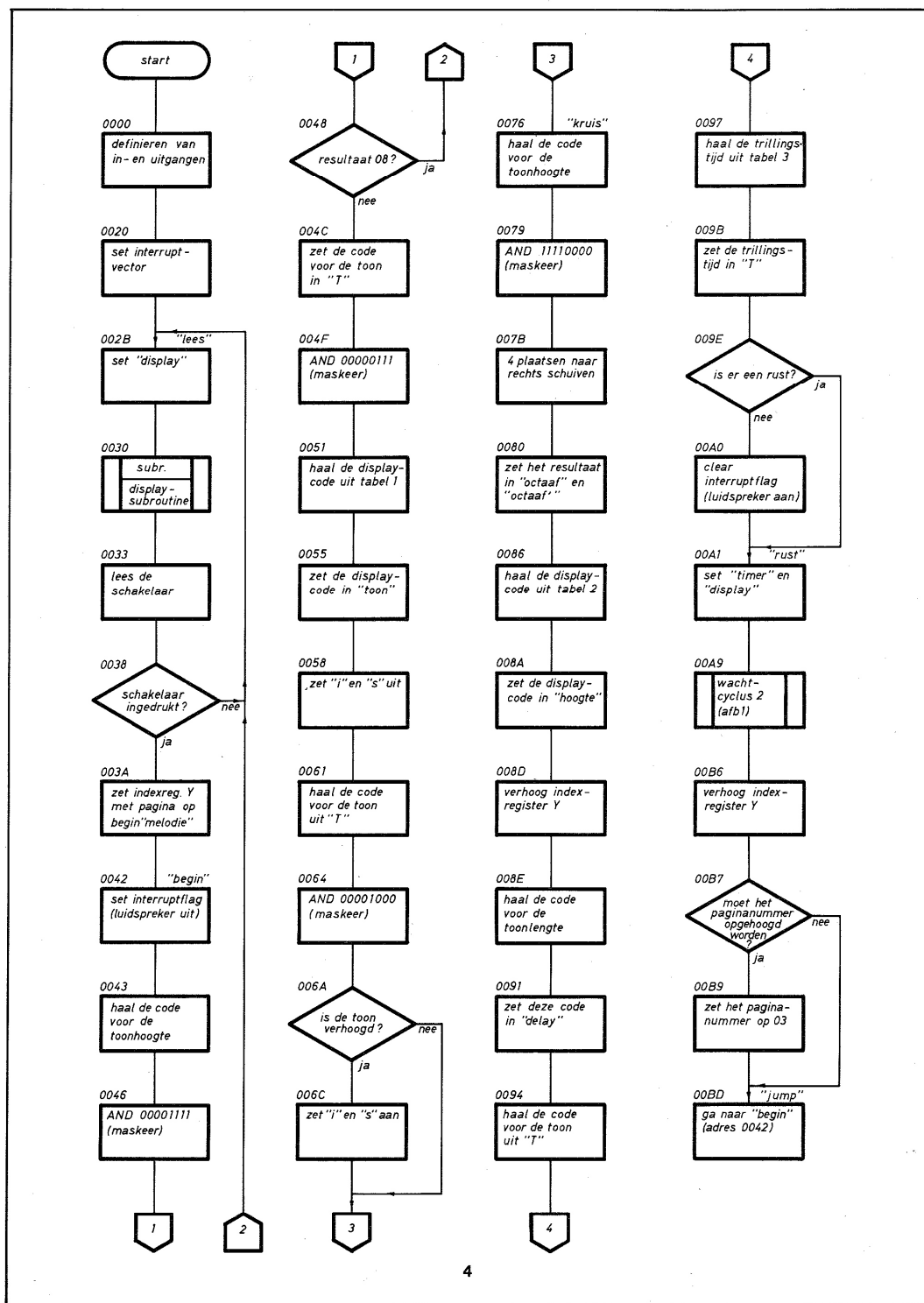
met een rust. In 'T' staat dan de waarde '00'. Indien er geen rust is, wordt de interruptflag '0' gemaakt, zodat er weer interrupts kunnen ontstaan. Hierdoor zal de nieuwe toon door de luidspreker klinken. Indien er wel een rust is, zal de interruptflag '1' blijven, zodat het stil blijft. Omdat bij de eerste toon pas een interrupt kan ontstaan nadat de timer is ingesteld, wordt op adres 00A1 de timer één keer gestart. De volgende keren wordt dit verzorgd door het interruptprogramma. Als laatste stap van dit decodeergedeelte wordt geheugenplaats 'display' gevuld met de waarde 1C, waardoor de displayroutine het juiste stukje geheugen zichtbaar maakt. Vanaf dit punt begint het eigenlijke programma, dat reeds bij 'de werking' werd besproken.

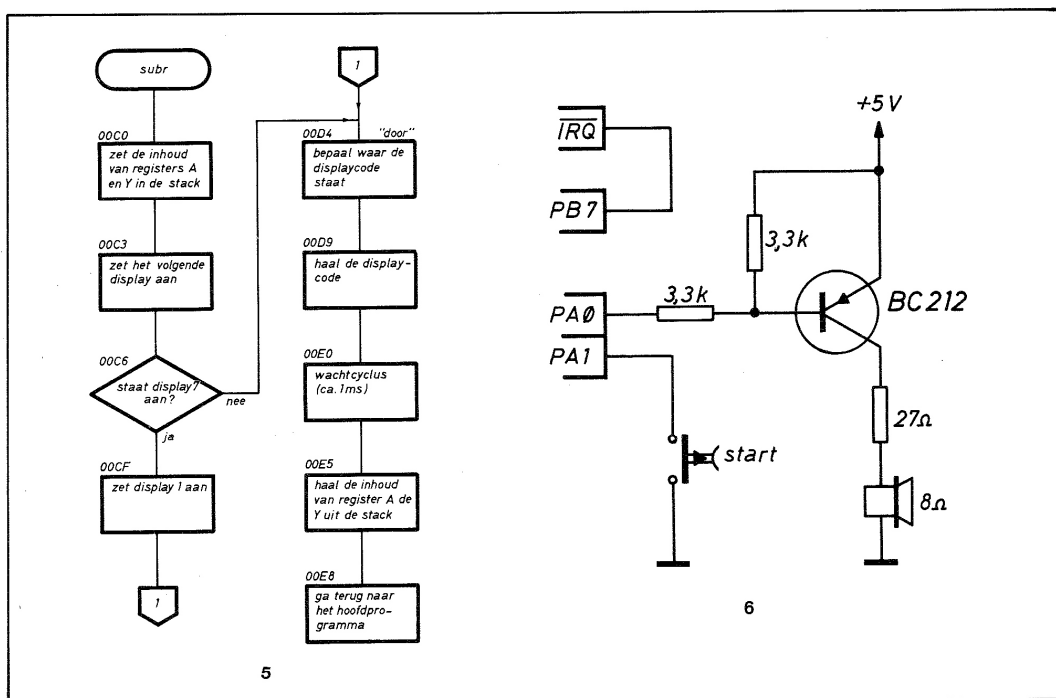
Het begin van het programma

Bijna alle programma's moeten beginnen met het definiëren van verschillende zaken. Omdat dit het minst interessante deel (niet minder belangrijk!) is, behandelen we dit kort. Allereerst worden de verschillende aansluitingen van de KIM1 gedefinieerd als in- of output. Hiertoe wordt in een speciaal data-direction-register een '1' geschreven als de overeenkomstige aansluiting als output moet dienen en een '0' als het een ingang moet zijn. Op adres 20 wordt de interruptvector gedefinieerd. Met andere woorden: hier wordt aan de microprocessor verteld dat hij bij een interrupt moet springen naar adres 0140, waar het interruptprogramma begint.

De wachtcyclus 1

Op adres 002B begint de wachtcyclus 1. Allereerst wordt er op geheugenplaats 'display' (adres 011C) de waarde '12' gezet. Hierdoor zal de displayroutine niet een gespeelde noot zichtbaar maken, maar het woord 'READY', dat in gecodeerde vorm staat op de geheugenplaatsen 0116 t/m 011B (lijst 3). Vervolgens wordt naar de displaysubroutines gesprongen, die uiteindelijk zorgt dat het woord 'READY' op het display verschijnt. Op adres 0033 worden alle aansluitingen PA0 t/m PA7 gelezen. De bedoeling is, dat we alleen de toestand van de startschakelaar lezen. Daarom worden alle andere bits weer naar '0' gedwongen (door de AND-bewerking). Zolang de schakelaar niet is ingedrukt, zal dit stukje programma steeds worden herhaald. Bij een startsignaal wordt, nadat indexregister Y op '0' is gezet, en de pagina op 02, (de

melodie begint op adres 0200) begonnen met het decodeergedeelte.

De display subroutine

Elke keer dat naar deze subroutine wordt gesprongen, wordt slechts 1 van de 6 displays aangezet. Doordat bij elke sprong naar deze subroutine steeds een volgend display genomen wordt zien we 6 oplichtende displays. In werkelijkheid worden de displays dus gemultiplext. Om het programma van de subroutine helemaal te snappen, zou eerst uitgebreid moeten worden uitgelegd hoe de displays op de KIM1 zijn aangesloten. Omdat dit buiten het bestek van dit artikel valt zullen we alleen de flow-chart even bespreken. In een later artikel zal dan dieper op de displays en het toetsenbord ingegaan worden. De flow-chart van deze subroutine staat in afb. 5. We beginnen met het

opbergen van de inhoud van register A en indexregister Y, zodat deze registers door de subroutine vrij kunnen worden gebruikt. Vervolgens wordt er een teller opgehoogd, die zorgt dat nu het volgende display wordt aangezet. Als deze teller op 7 staat (display 7 bestaat niet) wordt de teller teruggezet op 1.

Vervolgens wordt gekeken op welke geheugenplaats de displaycode staat. Dit wordt bepaald aan de hand van de inhoud van geheugen 'display' en aan de hand van de eerder genoemde teller. Elk display moet immers een ander symbool weergeven. Vervolgens wordt deze displaycode aan het display toegevoerd, zodat het gewenste symbool op het display verschijnt. Hierna begint een wachtcyclus, zodat de gewenste vertraging van ongeveer 1 ms ontstaat. Deze vertraging wordt gemaakt met een loop. Het principe hiervan is reeds besproken bij 'de werking'. Als laatste worden de registers A en Y weer in hun oorspronkelijke staat gebracht en wordt weer teruggesprongen naar het hoofdprogramma.

Het totale programma

We hebben nu het hele programma stukje bij beetje besproken. We zijn

bewust niet bij het begin begonnen, maar bij de kern van het programma. Dit heeft als voordeel dat het programma logisch opgebouwd kan worden. Voor het overzicht zullen we de delen nog een keer in de juiste volgorde noemen.

Het **hoofdprogramma** bestaat uit:

- Het begin op de adressen 0000 tot 002A. Dit deel definieert in- en uitgangen en de interruptvector (afb. 4 en lijst 1).
- De wachtcyclus 1, op de adressen 002B tot 0039. Dit deel wordt doorlopen zolang de startknop niet is ingedrukt. Tijdens deze cyclus wordt steeds naar de displaysubroutine gesprongen zodat het woord 'READY' op de display verschijnt (afb. 4 en lijst 1).
- Het decodeergedeelte op de adressen 0042 tot 00A8. Bij de aanvang van elke toon wordt dit gedeelte doorlopen om verschillende geheugenplaatsen te vullen met gegevens van de toon (lengte, trillingstijd, displaycodes) (afb. 4 en lijst 1).
- De wachtcyclus 2 op de adressen 00A9 tot 00B8. Dit stuk verzorgt de lengte van de noot en roept regelmatig de displaysubroutine aan, die

- De flow chart van het hoofdprogramma.
- De flow chart van de display-subroutine.
- Zo moeten de externe componenten worden aangesloten.

op zijn beurt de naam van de noot op het display zet (afb. 1 en lijst 1).
e. De displaysubroutine op de adressen 00C0 tot 00E8. Deze subroutine maakt de displaycodes welke in het geheugen staan zichtbaar op de displays (afb. 5 en lijst 1).

Het **interruptprogramma** (afb. 2 en lijst 2).

Dit is een geheel onafhankelijk programma, dat wordt gestart door de timer. Dit programma genereert de pulsen aan de uitgang van de timer.

De externe componenten

Hoewel het een echte programmeur tegen de borst stuit, zullen we echt even de soldeerbout ter hand moeten nemen. We moeten nl. een luidsprekertje en een drukknopje op de aansluitingen van de KIM 1 monteren. Ook

moeten we de uitgang van de timer met de IRQ (interrupt request) ingang verbinden. Afb. 6 laat ons zien hoe een en ander moet worden aangesloten. Voor de luidspreker is nog een klein transistorversterkertje geplaatst, maar u kunt natuurlijk ook de Melodiant aansluiten op uw eigen (hi-fi) versterker.

Gebruiksaanwijzing

Nadat u alle onderdelen op de KIM 1 hebt aangesloten, en de getallen uit de lijsten 1... 3 hebt ingetypt (de getallen uit de tweede kolom moeten op de adressen uit de eerste kolom komen te staan) kan het programma worden gestart. We voeren adres 0000 in, en drukken vervolgens op RS (reset) en GO. Als alles goed is verschijnt nu het woord 'READY' op het display. Als we nu op het externe knopje drukken, zal de melodie (indien u die er al in had gezet) uit het luidsprekertje klinken.

Wanneer u langzamer of sneller wilt, drukt u op ST (stop) en u voert adres 00AA in. De inhoud van dit adres moet groter worden indien u langzamer wilt, en kleiner indien u sneller wilt. Het opnieuw starten gebeurt weer op dezelfde manier, en de melodie zal door de Melodiant in elk gewenst tempo gespeeld worden.

Wat gaat dit kosten?

Tot slot nog een voor vele lezers belangrijke vraag: 'wat gaat dit kosten?' Als u al een KIM 1 heeft, dan zijn de kosten zeer laag. Als u geen rommeldoosje heeft, en u moet de onderdelen nieuw kopen, zeg ongeveer f 10,-. Als u nog geen KIM 1 heeft, is het niet eerlijk om nu f 998,- (voor abonnees) bij dit tientje op te tellen. Uw KIM 1 is immers geen Melodiant! De KIM 1 kan behalve Melodiant ook een klok, doka-timer, schaakcomputer, rekenmachine enz. zijn.

Lijst 1 Het hoofdprogramma.

Hoofdprogramma							
0000 A9	LDA	immediate		002A EA	NOP	implied	
0001 01		\$01	in/output def. PAD1	002B A9	lees	LDA	immediate
0002 8D	STA	absolute		002C 12			\$12
0003 01		PADD1		002D 8D	STA	absolute	set 'display'
0004 17		1701		002E 1C		display	
0005 A9	LDA	immediate		002F 01		011C	
0006 7F		\$7F	in/output def. PAD2	0030 20	JSR	absolute	spring naar displ.subroutine
0007 8D	STA	absolute		0031 C0		subr.	
0008 41		PADD2		0032 00		00C0	
0009 17		1741		0033 AD	LDA	absolute	lees de schakelaar en spring naar 'lees' indien niet ingedrukt
000A A9	LDA	immediate	begininhoud PAD2	0034 00		PAD1	
000B 00		\$00		0035 17		1700	
000C 8D	STA	absolute		0036 29	AND	immediate	
000D 40		PAD2		0037 02		\$02	
000E 17		1740	begininhoud PBD2	0038 D0	BNE	relative	zet Y aan het begin van de melodie
000F A9	LDA	immediate		0039 F1		lees	
0010 1E		\$1E		003A A0	LDY	immediate	pagina op 02
0011 8D	STA	absolute		003B 00		\$00	
0012 43		PBDD2	begininhoud PBD2	003C EA	NOP	implied	
0013 17		1743		003D EA	NOP	implied	luidspr. uit haal de toonhoogte
0014 A9	LDA	immediate		003E A9	LDA	immediate	
0015 08		\$08		003F 02		\$02	
0016 8D	STA	absolute	luidspreker uit	0040 85	STA	zero page	maskeer
0017 42		PBD2		0041 EB		00EB	
0018 17		1742		0042 78	begin	SEI	
0019 78	SEI	implied		0043 B1	LDA	(ind), Y	was er een stopteken?
001A EA	NOP	implied	set interrupt vector	0044 EA		melody	
001B EA	NOP	implied		0045 EA	NOP	implied	
001C EA	NOP	implied		0046 29	AND	immediate	code voor de toon in T
001D EA	NOP	implied		0047 0F		\$0F	
001E EA	NOP	implied	set interrupt vector	0048 C9	CMP	immediate	
001F EA	NOP	implied		0049 08		\$08	maskeer
0020 A9	LDA	immediate		004A F0	BEQ	relative	
0021 40		\$40		004B DF		lees	
0022 8D	STA	absolute	set interrupt vector	004C 8D	STA	absolute	code voor de toon in T
0023 FE		17FE		004D 10		T	
0024 17				004E 01		0110	
0025 A9	LDA	immediate		004F 29	AND	immediate	haal de display code uit de tabel
0026 01		\$01		0050 07		\$07	
0027 8D	STA	absolute		0051 AA	TAX	implied	
0028 FF		17FF		0052 8D	LDA	abs, X	
0029 17				0053 2F		tabel 1	
				0054 01		012F	

0055 8D	STA	absolute	display code in 'toon'	00A0 58	CLI	implied	luidspreker aan
0056 22		toon		00A1 8D	rust	STA	
0057 01		0122		00A2 0D		timer	set timer (8 µs)
0058 A9	LDA	immediate		00A3 17		170D	
0059 00		\$00		00A4 A9	LDA	immediate	
005A 8D	STA	absolute	zet 'i' en 's' uit	00A5 1C		\$1C	set 'display'
005B 23		i		00A6 8D	STA	absolute	
005C 01		0123		00A7 1C		display	
005D 8D	STA	absolute		00A8 01		011C	
005E 24		s		00A9 A2	loop 2	LDX	immediate
005F 01		0124		00AA 20	snellh.	\$20	
				00AB 20	loop 1	JSR	absolute
0060 EA	NOP	implied		00AC C0		subr.	00C0
0061 AD	LDA	absolute	code voor de toon in A	00AD 00			
0062 10		T		00AE CA	DEX	implied	
0063 01		0110		00AF D0	BNE	relative	begin wachtcyclus 2 2 loops
0064 29	AND	immediate	maskeer				
0065 08		\$08					
0066 EA	NOP	implied		00B0 FA		loop 1	
0067 EA	NOP	implied		00B1 CE	DEC	absolute	
0068 EA	NOP	implied		00B2 11		delay	
0069 EA	NOP	implied		00B3 01		0111	
006A F0	BEQ	relative	is er een kruis?	00B4 D0	BNE	relative	
006B 0A		kruis		00B5 F3		loop 2	
006C A9	LDA	immediate		00B6 C8	INY	implied	indexreg. Y ophogen
006D 06		\$06		00B7 D0	BNE	relative	moet het paginanr. opgehoogd worden?
006E 8D	STA	absolute		00B8 04		jump	
006F 23		i		00B9 A9	LDA	immediate	verhoog het paginanummer van
				00BA 03		\$03	02 naar 03 terug
				00BB 85	STA	zero page	naar het begin
				00BC E8		00E8	
0070 01		0123	zo ja,	00BD 4C	jump	JMP	absolute
0071 A9	LDA	immediate	zet 'i' en 's' aan	00BE 42		begin	
0072 6D		\$6D		00BF 00		0042	
0073 8D	STA	absolute					
0074 24		s		00C0 48	subr.	PHA	implied
0075 01		0124		00C1 98		TYA	implied
0076 B1	kruis LDA	(ind), Y	haal de	00C2 48		PHA	implied
0077 EA		melody	toonhoogte	00C3 EE		INC	absolute
0078 EA	NOP	implied		00C4 42		PBD2	hoog de teller op voor het volgende displ.
0079 29	AND	immediate	maskeer	00C5 17		1742	
007A F0		\$F0			00C6 AD	LDA	absolute
007B 4A	LSR	accum.		00C7 42		PBD2	
007C 4A	LSR	accum.	schuif de 16-tallen naar de eenheden	00C8 17		1742	
007D 4A	LSR	accum.		00C9 29	AND	immediate	display 7?
007E 4A	LSR	accum.		00CA 1E		\$1E	
007F EA	NOP	implied		00CB C9	CMP	immediate	
				00CC 14		\$14	
0080 8D	STA	absolute		00CD D0	BNE	relative	zo ja, naar 'door'
0081 12		octaaf		00CE 05		door	
0082 01		0112	set octaaf en octaaf	00CF A9	LDA	immediate	
0083 8D	STA	absolute					
0084 14		octaaf		00D0 08		\$08	zo nee, zet teller op display 1
0085 01		0114		00D1 8D	STA	absolute	
0086 AA	TAX	implied	haal de	00D2 42		PBD2	
0087 BD	LDA	abs, X	displaycode uit de tabel	00D3 17		1742	
0088 37		tabel 2		00D4 4A	door	LSR	accum.
0089 01		0137		00D5 18		CLC	implied
008A 8D	STA	absolute	displaycode in 'hoogte'	00D6 6D	ADC	absolute	bepaal de geheugenplaats
008B 20		hoogte		00D7 1C		display	
008C 01		0120		00D8 01		011C	
008D C8	INY	implied	haal de	00D9 A8	TAY	implied	
008E B1	LDA	(ind), Y	toonlengte	00DA B9	LDA	abs, Y	
008F EA		melody		00DB 00		0100	
				00DC 01			displaycode naar het display
0090 EA	NOP	implied		00DD 8D	STA	absolute	
0091 8D	STA	absolute	code voor de lengte in 'delay'	00DE 40		PAD2	
0092 11		delay		00DF 17		1740	
0093 01		0111					
0094 AD	LDA	absolute	code voor de toon in A	00E0 A0	LDY	immediate	
0095 10		T		00E1 FF		\$FF	
0096 01		0110		00E2 88	loop 3	DEY	implied
0097 AA	TAX	implied	haal de	00E3 D0	BNE	relative	wachtcyclus
0098 BD	LDA	abs, X	trillingstijd uit de tabel	00E4 FD		loop 3	
0099 00		tabel 3		00E5 68	PLA	implied	zet de registers
009A 01		0100		00E6 A8	TAY	implied	weer goed, en
009B 8D	STA	absolute	trillingstijd in 'T'	00E7 68	PLY	implied	spring terug
009C 10		T		00E8 60	RTS	implied	
009D 01		0110					
009E F0	BEQ	relative	is er een rust?				
009F 01		rust					

Lijst 2 Het interruptprogramma.

Interruptprogramma							
0140	48	PHA	implied	save A	014F	AD	LDA absolute
0141	AD	LDA	absolute		0150	12	octaaf
0142	10	T			0151	01	0112
0143	01		0110	set timer	0152	8D	STA absolute
0144	8D	STA	absolute	(8 µs)	0153	14	octaaf
0145	0D		timer		0154	01	0114
0146	17		170D		0155	EE	INC absolute
0147	CE	DEC	absolute		0156	00	PAD1
0148	14		octaaf	verminder octaaf	0157	17	1700
0149	01		0114	met 1	0158	68 return	PLA implied
014A	D0	BNE	relative	resultaat 0?	0159	40	RTI implied
014B	0C		return				
014C	EE	INC	absolute				
014D	00		PAD1	Zo ja, inverteer			
014E	17		1700	uitgang			

Lijst 3 De door het programma gebruikte geheugenplaatsen.

De door het programma gebruikte geheugenplaatsen							
00EA	00		beginadres van de melodie	0120	hoogte		displaycode van het octaaf
00EB	02		paginanummer van de melodie	0121	00		display 2 uit
0100	00	tabel 3	rust	0122	toon		displaycode van de toon
0101	EF	C		0123	i		'i' of uit
0102	D5	D		0124	s		's' of uit
0103	BD	E		0125	00		display 6 uit
0104	B3	F		012F	00	tabel 1	uit
0105	9F	G		0130	39	C	
0106	8E	A	deze tabel geeft	0131	5E	D	displaycodes voor de
0107	7E	B	de trillingstijd van elke noot	0132	79	E	naam van de noot. De
0108	00	stop	uit het hoogste octaaf.	0133	71	F	juiste code wordt door
0109	E1	Cis	Andere getallen geven een	0134	3D	G	het programma opgezocht
010A	C9	Dis	andere stemming	0135	77	A	en op 'toon' (0122)
010B	B3	Eis		0136	7C	B	gezet.
010C	A9	Fis		0137	00	tabel 2	uit
010D	96	Gis		0138	01	1	
010E	86	Ais		0139	41	2	displaycodes voor de
010F	77	Bis		013A	00	uit	hoogte van het octaaf
0110	T		deze geheugens worden	013B	48	4	De juiste code wordt
0111	delay		door het programma	013C	00	uit	door het programma
0112	octaaf		gevuld met gegevens	013D	00	uit	opgezocht en op
0113			over de te spelen toon	013E	00	uit	'hoogte' (0120) gezet.
0114	octaaf			013F	08	8	
0115				1700	PAD1		Op PAD1 is de luidspreker
0116	5C	=		1701	PADD1		en de schakelaar aangesloten
0117	31	R	deze geheugens bevatten de	170D	timer		Richtingsregister voor PAD1
0118	79	E	displaycode voor het woord	1740	PAD2		Ingestelde tijd = inhoud x 8 µs
0119	77	A	'READY', andere codes geven				De inhoud van PAD2 komt
011A	5E	D	andere letters.	1741	PADD2		op het display te staan
011B	6E	Y		1742	PBD2		Richtingsregister voor PAD2
011C	display		geeft aan welk blok van	1743	PBDD2		Bepaalt welke van de 6
011D			6 geheugens moet worden				displays oplicht
011E			gedisplayd				Richtingsregister voor PBD2
011F							